

In beweging

kwartaalblad van De Christengemeenschap
Pasen 2003

Portret van de gemeente Antwerpen

In beweging

kwartaalblad van De Christengemeenschap

7e jaargang nr. 2, Paen 2003

Redactie

Bastiaan Baan, Judith van der Bend, Otilia Broekers, Jolanda van Dam

Vaste medewerker

Inica Loe

Redactie-adres

In beweging, p/a mw. J. van Dam,
Kerklaan 109, 1241 CL Kortenhoef
tel.: 035-6565556
e-mail: jolandavandam@zonnet.nl
Ook voor inlichtingen over abonnementen

Advertenties

De redactie beslist of advertenties voor plaatsing in aanmerking komen.
Advertentietarieven en inlichtingen:
zie redactie-adres

Druk

Drukkerij De Appelbloesem Pers, Amsterdam

Inhoud van dit nummer

Van de redactie 1

Pasen 1

Portret van de gemeente Antwerpen 2

Bestuur en instellingen 10

Berichten uit de gemeenten 14

Visie 15

Boekbesprekingen 18

Internationaal 22

Aankondigingen 27

Gestorvenen 28

Kopijdata:

Pinksternummer: 15 april 2003

Michaëlnummer 15 juni 2003

Kopij graag aanleveren per e-mail

(jolandavandam@zonnet.nl) of op diskette

(Word of Wordperfect)

De Christengemeenschap
in Nederland en België
Adressen (geen postadres)
en tijden van diensten

M=mensenwijdingsdienst, K=Zondagsdienst voor de kinderen, Info: gezien onregelmatigheid navraag nodig.

Alkmaar, Oude Kanaaldijk 9, 072-5613144

M zo 10, di 9, do 10, za 8 (info), K zo 9

Amsterdam, A.J. Ernststraat 869, 020-6420769

M zo 10, di 7, do 9, za 9, K zo 9.30

Antwerpen, H. Consciencelaan 107, Mortsel, 03-8305860

M zo 10, wo 7, do 10 (info), vr 9.30, K zo 9.15 (info)

Arnhem, Brugstraat 5, 026-3213342, bgg 06-20018689

M zo 10 (info), do 9 (info), K zo 9.30 (info)

Driebergen, Rijsenburgselaan 2a, 0343-531685

M zo 10.30 (info), do 9.30, K zo 10 (info)

Eindhoven, Dorpstr 122, Veldhoven, 040-2432376

M zo 10.45 (info), K zo 10 (info)

Gent, zie Antwerpen

Het Gooi, Leeuwenlaan 40, 's-Graveland 035-6935774

M zo 10, wo 9, K zo 9.30 (info)

's-Gravenhage, Groot Hertoginnelaan 2, 070-3634898

M zo 10.15, wo 10, do 8, vr 10.30 (info),

K zo 9.30

Groningen, Lauwersstraat 3, 0592-347059

M zo. 10.30 (info), do 10.00 (info), K zo 10.00 (info)

Haarlem, zie Amsterdam

Leeuwarden, Droevendal 9, 058-2151708

M zo 10.15 (info), K zo 9.45 (info)

Leiden, Vestestraat 39-49, 071-5121459

M zo 10.30 (info), za 10.30 (info), K zo 10.00 (info)

Meppel, Catharinastraat 44, 0522-259020

M zo 10.15 (info), wo 9.30 (info), K zo 9.45 (info)

Middelburg, Lange Noordstr. 62, Middelburg,

0118-591628 M zo 10 (info), K zo 9.15 (info)

Rotterdam, Lumeyst. 35, 010-4662586

M zo 10.30, di 9.30, vr 7.30, za 9.30 (info), K zo 9.35

West-Brabant, Minckelersstraat 27, Breda, 076-5656025

M za 9.30 (info)

Zeist, van Tetslaan 4, 030-6913868, bgg 6921173

M zo 10.30, di 8, wo 9, do 9, vr 10.00 (info), za. 9,

K zo 9.45

Zutphen, Badhuisweg 27, 0575-541288, bgg 0575-

528875 M zo 10.30 (info), do 9.15 (info), K zo 10

(info)

Landelijk secretariaat: 070-3451506

Groot Hertoginnelaan 4, 2514 EG Den Haag

E-mail: de.christengemeenschap@12move.nl

Van de redactie

In de afgelopen twee jaar, het begon met Pasen 2001, zijn zeven portretten geschreven. Een mooi symbolisch getal. In het Adventnummer van vorig jaar is deze reeks onderbroken geweest. U hebt daarin kunnen lezen over Eduard Lenz, één van de stichters van de Christengemeenschap, een man uit het verleden. Maar zoals Bilderdijk zegt:

Wat verschijne- wat verdwijne

't Hangt niet aan een los geval;

In 't voorleden- ligt het heden,

In het nu, wat worden zal.

Dit geldt niet alleen voor het 'geleden' leven van Eduard Lenz zoals dat beschreven wordt in het boek van Ellen Huidekoper, waarvan in dit nummer een recensie staat, maar ook voor de gemeente portretten in 'In beweging'. Want voor u ligt het achtste portret en wel van de gemeente Antwerpen. Om het anders te zeggen: in de achtste klank van een octaaf klinken de vorige noten uit, maar tegelijk is daar een nieuw begin...

Tot slot wil ik u attent maken op de uitnodiging voor de Algemene Ledenvergadering.

Otilia Broekers

Pasen

Elke mensenwijdingsdienst volbrengen wij 'indachtig Christus' daad'.

Je kunt je afvragen: is dat niet een beetje vreemd dat dit zo gezegd wordt. Christus heeft toch vele daden volbracht. Zelf geeft Hij bericht van zijn daden: 'blinden kunnen zien, lammen kunnen gaan, melaatsen worden gereinigd, doven horen, doden worden opgewekt, armen ontvangen de engelboodschap...' (Mat. 11,5). Met andere woorden Hij geneest en onderwijst de mensen, wekt doden tot leven – vele daden. En toch moeten we van deze daden zeggen: ook anderen hebben zulke daden verricht; er waren altijd genezers en leraren en zelfs doden werden in de mysteriën tot een nieuw leven opgewekt.

Dit alles is nog niet 'Christus daad'. Vanaf de doop in de Jordaan doordringt Christus met Zijn goddelijk wezen de mens Jezus van Nazareth steeds dieper, steeds intenser, tot in het skelet (voor ons nog altijd een beeld van de dood). We zouden kunnen zeggen dat daardoor Zijn goddelijk wezen en het wezen van de mens één geworden zijn – de dood is overwonnen! En opdat ook wij, ja opdat eens alle mensen deel kunnen hebben aan dit proces van éénwording van het goddelijke en het menselijke volbrengen wij als gemeenten van de Christengemeenschap steeds opnieuw de mensenwijdingsdienst 'indachtig Christus' daad'.

Harry Buisman

Geborgen in de plooien van haar mantel...

Portret van de gemeente Antwerpen

door Judith van der Bend en Otilia Broekers

'Kijk, dat zouden ze bij alle gemeenten moeten doen, dan weten de mensen tenminste bij wie ze binnenkomen', zeiden we. We stonden voor de oprit naar de kerk en we lazen daar op een bord voor aan de straat een korte uitleg over de Christengemeenschap. We liepen de oprit in. 'En daar stond die bouwloods,' memoreerden we, 'weet je nog, waar ook de dienst gehouden werd.' In 1992 waren we met een aantal mensen uit de ge-

De bouwloods met de schuur op de achtergrond

meente Amsterdam op bezoek geweest in Antwerpen. De puinhopen van destijds waren verdwenen en de tuin lag er keurig aangeharkt bij. 'Dat doen enkele van de bewoners en een medewerker van de heilpädagogische woongemeenschap Titarel uit Putte (NL) als vrijwilligers. Ze verbouwen ook die schuur met de zolder tot een gastenverblijf, die we de 'Johanneskluis' gaan noemen. Het was vroeger een paardenstal,' vertelt een bestuurslid later, 'en de originele paardenruif blijft er gewoon in.'

De Johanneshoeve lag daar, weer geheel in oorspronkelijke staat opgetrokken, ons in een winters middagzonnetje te verwelkomen. Het merkwaardige was dat deze 'hoeve', die van oorsprong een boerderij was geweest, toch de aanblik gaf van een klassieke kerk met toren. Maar die toren had geen klokken; hij bleek vroeger een duiventil geweest te zijn. Dit verbaasde ons enigszins, want om een dergelijk bouwwerk op te trekken alleen om duiven te huisvesten, leek ons wat overdreven. Hier moest een historie achter zitten. Maar welke? Later wist men ons te vertellen dat de hoeve gebouwd was in 1854 in neo-romaanse stijl. Dit is vrij zeldzaam in de streek van Antwerpen. Karakteristiek voor deze stijl zijn de rondboog vensters aan de oost gevel én de statige duiventoren. De 'hoeve' behoorde bij twee kleine, nog bestaande kasteeltjes in de buurt.

De entree heeft veel glas en je kunt zo de grote ontvangstruimte inkijken. Mensen waren daar druk doende en toen ze ons bemerkten kwamen ze meteen aansnellen. We werden hartelijk begroet. We waren

aan de vroege kant, de koffie was nog niet klaar en dus werden kerk en tuin alvast 'ge-showed'.

Bij de ingang van de cultusruimte staat een groot bronzen beeld van Doorlie Gerdes, 'De wijze maagd' genoemd. Wie is deze wijze maagd die haar gezicht en wijsheid in de plooien van haar mantel geborgen houdt? 'Ons lief vrouwke', had eens een kind gezegd, maar dat was niet zo. De vraag boeide ons. En waarom juist dit beeld hier in déze gemeente' afgezien van het praktische ge-

'De wijze maagd'

geven dat het hier terecht kwam via de synode? De vroegere eigenaar meende dat het misschien goed ergens in de Christengemeenschap zou passen. In de avond na ons gesprek met het bestuur hebben we het nog eens goed bekeken. Heeft de Vlaming zich soms hierin herkend en behoedt hij zó dat wat teer en kostbaar is bij zijn hart?

De cultusruimte, de vroegere stal en hooizolder, ligt rechts van de ingang. Een van de opvallende dingen van deze kerk is dat de buitenmuren van binnen geheel bekleed zijn met ongeschaafde planken. Dit kwam omdat de oorspronkelijk boerderij eensteensbuitenmuren had en dit de goedkoopste oplossing bleek te zijn om het geheel van isolatie te voorzien. Het is niet alleen goedkoop maar ook prachtig om te zien, want het hout is in subtiel variërende pastelinten gebeitst. Met veel aandacht en liefde is aan de Johanneshoeve gewerkt. Nu is het centrale element van de cultus aan de beurt: het altaar met de kandelaars en de achterwand. 'Het invoelen van de vormtaal was een

boeiend en sensibel proces,' aldus een gemeentelid. Boven het altaar hangt de traditionele beeltenis van Vincenzo Foppa, die we al in veel gemeenten zijn tegengekomen. Later zou daar misschien ook iets anders komen; maar eerst het nieuwe altaar: dit zal zondag 30 maart a.s. gewijd worden. Men doet hier alles stapje voor stapje.

De grote hal dient als ontvangstruimte, gemeentekamer, activiteitenruimte én er is een open keuken met 'koffiebar'. Kortom, hier speelt zich het gemeenteleven af. Links van deze openbare ruimte (we staan nog steeds bij de ingang) liggen de 'hoekkamer' (voor vergaderingen, lessen en cursussen), garderobe en de sacristie. Deze laatste is gehuisvest in de toren. Een trap naar boven leidt naar een spreekkamer, opbergruimtes en een soort appartementje compleet met douche en toilet; daar logeerden we die nacht. Allemaal heel praktisch en 'to the point', geen luxe; gewoon wat nodig is. En dan voelen we ons even Doornroosje die de torentrap beklimt: we 'wentelen' ons naar boven. Daar genieten we van een prachtig uitzicht naar alle vier windstreken. Hier werd vroeger de administratie van de kerk gedaan. Maar op het ogenblik is de torenkamer buiten gebruik. Zoals de indeling nu is, liggen de keuken en sacristie centraal en tegenover elkaar in het gebouw. Dit is wel opvallend. Op beide punten wordt een 'maaltijd' voorbereid...

Ons gesprek met het bestuur werd ingeleid door een 'versnapering' die bestond uit forse

sacristie

keuken

stukken taart en ander lekkers. We deden ons tegoe, want Antwerpen ligt niet naast de deur. We praatten over koetjes en kalfjes, over het weer en de gladheid. Hier neemt men zijn tijd om met elkaar kennis te maken. De onuitgesproken boodschap kwam over: we moesten de Hollandse zakelijkheid maar even laten voor wat hij was. Pas toen de borden en resterende versnaperingen afgeruimd waren, konden we ons bloknoet tevoorschijn halen.

...en daar stond de Hoeve

'Ik bracht een ander gemeentelid naar het station in Berchem en nam, om een onverklaarbare reden, een andere route dan normaal. Mijn vrouw, Michelle, die toevallig ook mee was gegaan, zei ineens: 'Misschien is dit wel iets voor ons!'. Prompt reed ik het terrein op en wij stapten uit. Dat was dus de Hoeve die daar al jaren stond te verkrotten. Drie paar ogen observeerden aandachtig de groene wildernis en het gebouw dat op een ruïne leek. Plots fluisterde onze ziel: ja, dit is het!' Aan het woord is Marc Nauwelaerts, destijds bestuurslid. We schrijven zomer 1991. De gemeente had eind juni haar behuizing boven een biologisch-dynamische bakkerij moeten opgeven, omdat er een gevaarlijke scheur in een dragende muur was ontstaan, en moest weer terug naar de Parcivalschool waar jarenlang het altaar was opgebouwd. Maar het leek alsof dat eigenlijk niet goed meer wilde: ministranten kwamen te laat, rondom de diensten kwamen vergissingen voor. 'En dat, terwijl ik elke dag op weg naar mijn werk hier langs kwam,' zo gaat Marc's verhaal verder. De Hoeve, vroeger 'Hoeve Domen' genoemd, was opgekocht door twee broers die er een restaurant en een taveerne van wilden maken. De vloer was al gestort, maar toen kregen ze onenigheid en daarom werd het pand te koop gezet. Het werd niet verkocht omdat het in vervallen staat verkeerde, behoorlijk duur was en over een toren beschikte die de nieuwe eigenaar zou moeten laten

restaureren. Deze toren was 'geklasseerd', d.w.z. hij viel onder Monumentenzorg. Of men daarvoor subsidie kon krijgen was niet zeker. Maar de Christengemeenschap in Antwerpen keek met andere ogen en nam het risico. In een grote gemeentebijeenkomst (een veertigtal mensen) op 7 augustus 1991 kwamen de aanwezigen 'na een pittig debat', tot het besluit om de aankoop te doen. Binnen een paar maanden was alles geregeld: er kwam een bouwgroep, een spiegelgroep, er werd onderhandeld met de makelaar die ruim de tijd gaf de middelen te vinden. Begin december 1991 werd de hoeve aangekocht. In de kersttijd stond er al een boogloods naast de Hoeve, waar vanaf 3 januari 1992 de diensten konden worden gehouden, want 'je moet op het terrein zijn, om er een band mee op bouwen,' aldus Louisa Vervecken. Haar man Léon was projectleider van de hele renovatie. 'Dit is de manier waarop onze gemeente werkt; na de dienst even kijken: wat gaan we doen? Zo was iedereen medeparticipant, al kwam je maar af en toe en al bestond je bijdrage maar uit een idee of gedachte.' Het was een tijd van hechte samenwerking, herinnert bestuurslid Jean Thyssen zich. 'Eigenlijk hebben we het helemaal zelf gedaan, met weinig middelen.' Binnen twee jaar was alles gerealiseerd: op 1 oktober 1993 werd de Johanneshoeve officieel door de burgemeester van Mortsel geopend en op 28 november 1993, de eerste Adventszondag, werd met het vieren van de mensenwijdingsdienst de zaal officieel in gebruik genomen als kapel.

Het begon klein...

Zoals eigenlijk overal is het ook hier heel klein begonnen; en zoals we al vaker zagen, was de kiem een vraag om godsdienstles voor de kinderen. En zo verschijnt (alweer!) 'reizend geestelijke' Joost Nijkerk ten tonele; nu is het vrijeschoollerares Berthe Gevers die hem in 1965 samen met Carolien Smits deze vraag stelt voor kinderen uit hun school. Zo begin-

nen de godsdienstlessen en wordt bij haar (Berthe) thuis in Edegem (aan de zuidrand van Antwerpen) de Zondagsdienst voor de kinderen gehouden. Vanaf oktober 1968 wordt dan in een tuinhuisje op datzelfde domein de eerste mensenwijdingsdienst gehouden. Aldus André Vandekerckhove, één van de oudste leden; hij moet van ver komen (aan de kust) en het is een gelukkig toeval dat hij vandaag samen met zijn vrouw Clementine in de dienst is.

In de jaren daarna wordt op verschillende plaatsen de dienst gehouden. In september 1981 stelt de Parcivalschool ruimte beschikbaar.

Vanaf 1984 komt Christiaan Struelens, als eerste Belgische geestelijke, vanuit zijn standplaats Amsterdam regelmatig naar Antwerpen en bereidt samen met de leden de noodzakelijke stappen voor tot de stichting van de gemeente. In juni 1986 verhuist hij naar de Scheldestad. Op 7 september 1986 wordt de Christengemeenschap in België gesticht. Als tweede inwonend geestelijke is Ignaz Stegeman inmiddels ook gearriveerd. Een tijd lang ziet het ernaar uit, dat Ignaz in Zuid-Amerika, in Lima, aan de slag gaat. Maar de politieke situatie is te riskant voor een gezin met twee kleine kinderen en er wordt besloten dat de 'Stegemannen' in Antwerpen blijven. Op zoek naar een echte vaste plek komt de gemeente vanaf augustus 1987 boven de genoemde bakkerij terecht. Hoewel ze daar midden in de stad zaten, wilde het 'huiskamergevoel' niet echt verdwijnen. En toen men in het pand ernaast ging verbouwen, kwam die grote scheur in de muur...

Hiermee is de geschiedenis van het gebouw rond en na alle inspanningen zou je dan willen noteren: '...en ze leefden nog lang en gelukkig.' Maar, en ook dat hebben we al vaker vernomen, toen kwam er een terugslag. De persoonlijke aandacht voor elkaar was in het nauw gekomen en dat eiste nu zijn tol. 'Het waren roerige tijden: het was een komen- en- gaan van enkele andere geeste-

lijken; Gent, al een aantal jaren filiaalgemeente, werd in korte tijd zelfstandig en dat betekende in 1995 het vertrek van Christiaan naar de nieuwe gemeente. Ignaz had gaandeweg meer werk gekregen met het voorzitterschap van de synode en Middelburg als filiaal. Daarnaast waren er ook nog activiteiten in Leuven. En dan heb je het eigenlijk alleen nog maar over uiterlijke zaken...

Sinds enkele jaren is de rust weer teruggekeerd in de gemeente. In 1999 vertrok Christiaan naar Franstalige werkgebieden (Ittre en Parijs) en hoewel enkele collega's nog enige tijd in Gent de dienst konden houden, moest men begin vorig jaar helaas toch tot het besluit komen de gemeente op te heffen. Dit betekent dat er in Vlaanderen nu opnieuw één gemeente en één altaar is, waar mensen vanuit het hele Nederlandstalige landsdeel toe komen.

Inmiddels is Ignaz al een aantal jaren de enige geestelijke in Antwerpen. Zijn werkzaamheden nemen hem steeds meer in beslag. Wanneer hij bij het leegschepen van de dakgoot op een hoogte van 4 meter (de geestelijke is soms 'manusje van alles') van de ladder valt, neemt hij een besluit: het zwaartepunt ligt nu echt in de gemeente en daarom geeft hij zijn andere activiteiten op. Hier aangeland in het verhaal wordt het tijd om nader met hem kennis te maken.

Het spoorde of het spoorde niet

portret van Ignaz Stegeman

We hebben een gesprek met Ignaz Stegeman samen met zijn vrouw Sonja Pasman. Ze zitten voor ons aan tafel. Zij blond en rustig, hij met donkere krulletjes, hier en daar een sprietje grijs; zijn neuspuntje wipt op en neer tijdens het spreken. Hij is een levendig man. en dat kan ook bijna niet anders. Hij stamt uit een 'spoorfamilie': overgrootvader, grootvader, vader, allemaal spoorwegbeambten. Zijn eerste jaren bracht hij dan ook naast en praktisch op het spoor door; volop leven en be-

Ignaz Stegeman

Sonja Pasman

weging rondom hem. Hij is geboren op 10 augustus in 1950 te Apeldoorn. Zijn vader was in Beekbergen (onder de rook van Apeldoorn) stationschef en bestierde het goederenvervoer. Hij was een 'huilbaby' en als zijn moeder boodschappen moest doen dan werd hij met kinderwagen en al in een rangeerlocomotiefje gezet: dat maakte hem rustig. Ze woonden op het stationnetje. Er was geen personenvervoer, dus ze hadden het rijk alleen. In de wachtkamer werden kuikens gefokt en er was een geit, een varken en kippen. Zijn ouders waren verbonden aan de Vrije Evangelische Gemeente in Zwolle, waar hij ook gedoopt is. Toen hij vier jaar oud was, maakte zijn vader promotie en verhuisde de familie, inmiddels verrijkt met nog een zoon, naar Vroomshoop. Hier was geen Vrije Evangelische Gemeente en zijn ouders gingen op zoek naar een andere religieuze bedding. Ze sloten zich uiteindelijk aan bij de baptisten, maar zijn daar nooit lid geworden, omdat ze niet 'overgedoopt' wilden worden (De baptisten kennen de volwassendoop, red.). Ignaz ging naar de gereformeerde school. 'Dat kwam zo uit' en hij vergezelde zijn gereformeerde vriendjes wel eens zogenaamd naar de kerk, maar intussen waren ze aan het

voetballen achter de kerk. Ignaz was een vervent sporter en zou dat nog vele jaren blijven. Hij was überhaupt een jongen die graag buitenspeelde en ravotte.

Op een goede kerstnacht ging hij met klasgenoten naar een Rooms Katholieke dienst in een ander dorp. Vermoedelijk uit nieuwsgierigheid. Volkomen gebiologeerd had hij zonder het te merken met zijn elleboog in het wijwatervat gehangen; helemaal nat.

Tot zijn zestiende heeft Ignaz meegedaan met de kerkactiviteiten van de baptisten, maar hij heeft zich daar nooit laten dopen om dezelfde reden als zijn ouders.

Op de HBS in Harderberg vlotte het niet erg; te speels, was het oordeel. Bij een volgende verhuizing (naar Rijssen, 1966) ging Ignaz dan ook naar de MEAO in Holten. Dat praktische beviel hem wel. Voor het eerst wonden zij niet meer bij het station. In Rijssen sloten zijn ouders zich aan bij de gereformeerde kerk, want die was de 'lichtste'. Ook Ignaz voelde zich daar thuis; hij ging naar de jeugddiensten, was jarenlang voorzitter van de GJV (Gereformeerde Jeugdvereniging) en toen hij 22 jaar was, heeft hij belijdenis gedaan: 'Niet zozeer voor de gereformeerde kerk, maar voor God. En dat was toevallig dáár.'

Hij deed een goed eindexamen en ging naar de HEAO in Enschede. Maar intussen werd hij opgeroepen voor militaire dienst en kwam in een administratieve baan terecht in Schalkhaar bij Deventer. Met de brommer racete hij op en neer: 'Ja, ik was een echte snelheidsduivel'. De militaire dienst had een horizonverbredend effect op hem. Vaag speelde een oude gedachte om dominee te worden door zijn hoofd. Maar dit vertaalde zich in een groeiende belangstelling voor 'de mens binnen de organisatie van het bedrijf'. Dat werd zijn afstudeeronderwerp. Hij werkte mee aan een proefproject voor arbeiderszelfbestuur en hij deed tijdens een stageperiode onderzoek bij het secretariaat van de OR bij de N.S. In de trein naar Enschede vond hij een boek dat iemand had laten liggen: 'Organisaties in ontwikkeling, zicht op de toekomst' van Bernard Lievegoed. 'En daarin vond ik wat ik zocht'. Ignaz studeerde af met een hoge onderscheiding.

Het verhaal gaat verder, maar nu zijn Ignaz en Sonja beurtelings aan het woord.

In 1972 maakte Sonja haar entree in zijn leven. Hij leerde haar op een vakantie kennen. Hij was 21 en zij 16 jaar. Zij had een totaal andere achtergrond. Haar vader werkte weliswaar ook bij 'het Spoor', maar op het hoofdkantoor in Utrecht. Op deze vakantie liepen zij langs een kapelletje en Sonja vroeg hem of hij 'daarin geloofde'. Het was een grote schok voor Sonja iemand te ontmoeten die daarin echt geloofde, vertelde ze. Niet dat ze a-religieus opgevoed was, maar haar ouders waren 'zoekende' en dat gebied was bij haar 'vaag' ontwikkeld... Via de vader van Sonja vond Ignaz allereerst zijn stageplaats, die later ook leidde tot een baan bij de NS in Utrecht bij de dienst van personeelszaken en wel de juridische poot met als taak: secundaire arbeidsvoorwaarden, ontslag en herziening van het disciplinaire stelsel. Ze besloten nu (december 1974) samen te gaan wonen, niet trouwen, nee hoor, en ze lachen beide, maar 'hokken'; ze waren moderne mensen tenslotte. Inmiddels hadden de

ouders van Sonja kennis gemaakt met de Christengemeenschap (ze zijn uiteindelijk lid geworden). Sonja en Ignaz gingen een keer met hen mee naar de dienst. Dat was in Zeist. Heinrich Ogilvie celebreerde en dat maakte diepe indruk. Sonja en Ignaz namen deel aan de communie. Zij overwogen te gaan trouwen en oriënteerden zich, maar besloten dat de huwelijkswijding in de Christengemeenschap nog niet aan de orde was: 'Dat kunnen we onze ouders niet aandoen.' Ze trouwden in de gereformeerde kerk in 1975. En dat was tegelijkertijd het afscheid van deze kerk, achteraf gezien.

In mei 1976 start Maarten de Gans op hun verzoek (en ook van Gerrie en Piet Delen!) een evangeliegroep in Amersfoort. Hij brengt de oriëntatiecursus voor het priesterberoep ter sprake. Dit opent nieuwe perspectieven voor Ignaz en hij geeft zich op. Maar hij raakt op zijn werk, waar het rommelt en waar hij mensen moet ontslaan, danig met zichzelf in de knoop. Het is een moeilijke situatie. Uiteindelijk zegt hij de oriëntatiecursus af en besluit bij het Spoor te blijven en eerst 'de boel daar recht te breien en goed af te ronden', zegt hij.

In januari 1977 worden Sonja en hij lid van de Christengemeenschap. Deze stap zet ertoe aan het priesterschap weer in overweging te nemen. Dat voorjaar (mei 1977) gaan zij samen naar Stuttgart voor een gesprek. Het antwoord van seminarieleider Friedrich Benesch is bondig en duidelijk 'Sie kommen', tegen Ignaz en 'Sie nicht', tegen Sonja. Dat betekende dus: je komt niet mee! Sonja besluit de kunstzinnige therapieopleiding aan de Wervel te gaan volgen (Zij heeft inmiddels een kleine praktijk aan huis en verzorgt momenteel in de gemeente cursussen met kunstzinnige oefeningen rond de pericopen). Ondanks het feit dat Ignaz promotie krijgt bij het Spoor, besluit hij dit keer naar het seminarie te gaan, Pasen 1978. Op 1 maart 1981 wordt hij in Amsterdam gewijd samen met Bastiaan Baan (de dag ervoor) en Christiaan Struelens.

De kleuterviering

Tijd om uit te slapen is er niet. Al voor 8 uur verschijnen Jean Thyssen en medebestuurslid Miet Knaepen om uitgebreid met ons te ontbijten. Niet lang daarna begint het zondagse gemeenteleven 'aan te lopen': ons slaapvertrek in de toren wordt omgebouwd tot lesruimte voor de 7e klas, beneden zijn de koffiezettters gearriveerd, ouders en kinderen druppelen al binnen. De gesprekskamer in de toren wordt aangekleed voor de kleuterviering. Deze wordt veertiendaags tegelijkertijd met de kinderdienst gehouden. Maria Lambrechts, die de vieringen jarenlang heeft gedaan, valt vandaag in. Bij de beeltenis van Maria, geschilderd door Rafaël, brandt een waxinelichtje en drie kaarsen op de adventskrans zijn aan. Meestal zijn er wat meer kinderen, maar vandaag is er maar één meisje met haar moeder. Bij het binnenkomen wordt ze met een handdruk begroet. We zingen een adventsliedje, Maria speelt op haar fluit en vertelt een klein verhaal; nog enkele adventsliedjes en fluitmuziek en bij de deur weer een hand... de viering is kort en eenvoudig van opbouw, maar is de ingetogen rust die er van uitgaat niet het beste begin van de zondag?

Beneden in de grote hal is men inmiddels kerstliederen aan het oefenen. De deur van

Geestelijken in de gemeente Antwerpen

Joost Nijkerk	1965-1981
Harry Buisman	1981-1984
Christiaan Struelens	1984-1995
Ignaz Stegeman	1986-heden
Wilma Bos	1993-1995
Johannes Luyken	1993-1995
Irina Derkatsch	1995-1997

de sacristie gaat open en Ignaz wenkt ons: één van de oudste gemeenteleden is vandaag aanwezig (dat heeft U al kunnen lezen) en er zijn ook een paar mensen van de Antwerpse Raad van Kerken. Als we die straks nog even willen spreken...

De Antwerpse Raad van Kerken

Na de dienst maken we kennis met twee aanwezige leden van de Antwerpse Raad van Kerken (A.R.K.). Zij bezoeken af en toe de mensenwijdingsdienst. Hun houding is open en hartelijk. Een van hen is Inge Boonen van wiens hand U in *In beweging* (Michael 2002) een artikel hebt kunnen lezen. Later vertelt Ignaz dat collega Wilma Bos 10 jaar geleden het eerste contact legde; zelf zette hij het later voort. Zo neemt hij als voorganger van een van de Antwerpse kerken deel aan de jaarlijkse oecumenische gebedsdienst aan het begin van de bidweek voor de eenheid; en dat is in dit land met zijn liturgische traditie in koorhemd met stola.

Na een statutenwijziging is onlangs de vraag voorgelegd zich als lidkerk aan te sluiten. Het feit dat de Christengemeenschap in België geen door de wet erkend kerkgenootschap is en de doop (nog steeds) niet erkend is, kan ertoe leiden dat de status toch die van waarnemend lid blijft; daarover is men met de A.R.K. in gesprek. In ieder geval zijn er over en weer 'dierbare contacten'.

De V.Z.W.

Het feit dat de Christengemeenschap geen officieel erkend kerkgenootschap is in België houdt in dat haar geestelijken, in tegenstelling tot die van wel erkende kerken, niet door de staat worden betaald. De Christengemeenschap in Antwerpen is een V.Z.W. (Vereniging Zonder Winstgevend doel) en Ignaz is hier in dienst. Wat dit betreft hoort de Antwerpse gemeente niet bij Nederland. Er is wel een verbinding in die zin dat Jean lid van de

Landelijke Raad is en penningmeester Miet aan de landelijke vergaderingen van penningmeesters deelneemt. De verbondenheid met Nederland is er natuurlijk wel, meent het bestuur, alleen al door de mensenwijdingsdienst.... en door *In beweging*, zoals bestuurslid Kristine Verachttert ons later nog schrijft (dank!-red).

Verder over de V.Z.W.: vroeger waren alleen de bestuursleden hier lid van; inmiddels zijn ruim 40 leden toegetreden; het is de bedoeling dat alle leden deze stap zetten zodat ieder een stem heeft in grote besluiten zoals bijvoorbeeld het kiezen van het bestuur. Tot nu toe werden de bestuursleden voornamelijk door Ignaz aangezocht.

Hij is altijd bij de bestuursvergaderingen aanwezig. Zijn stem heeft uiteraard gewicht, maar de besluitvorming gaat altijd in consensus, benadrukt het bestuur.

Over zijn plaats in de gemeente zegt een bestuurslid: het kenmerkende vind ik de werkelijke aandacht die hij heeft en de waarachtigheid in heel zijn houding...Hij gaat ons werkelijk voor.'

Op adem

Terugkijkend vindt het bestuur dat de gemeente nu weer op adem komt: er waren glansrijke momenten, er waren sterke schaduwen, 'maar daar zijn we nu echt uit'. Tot die kostbare momenten behoorden de ledenbijeenkomsten rond de mensenwijdingsdienst. Gedurende meer dan zes jaar werd de mensenwijdingsdienst als onderwerp met grote terughoudendheid maar toch ook met 'vurige interesse' als het ware behoedzaam afgetast. Deze bijeenkomsten werden steeds voorafgegaan door en besloten met een cultische opening, respectievelijk sluiting. Achteraf gezien hebben sommigen in de gemeente daar kracht uit geput om in crisismomenten door te zetten.

Nu is er weer ruimte voor nieuwe initiatieven. Het paradijsspel wordt sinds drie jaar vanaf

september enthousiast ingestudeerd. Er is een opvoering in de eigen gemeente, ook in scholen, de Sterrewijzer (een initiatief voor bejaarden) en het instituut Widar. Een stukje Christengemeenschap wordt zo voor de omgeving zichtbaar en voelbaar...

Ook zijn er de laatste tijd meer jongeren die initiatieven nemen: er is een 'bruisend koor-tje' opgestart en op initiatief van een jonger lid is er een credogroep in het leven geroepen.

Het bestuur is onlangs vernieuwd en uitgebreid, men is meer bezig met beleid; een huishoudgroep is opgericht. Er is meer communicatie, mede 'dankzij het feit dat een aantal trouwe leden in moeilijke perioden hebben doorgedragen.' Verder zijn er de afgelopen tijd een paar heldere gemeentebrochures verschenen; over de Christengemeenschap in het algemeen, de kinderdienst, de kleuterviering, de rituelen bij het sterven en de financiën.

Daarnaast is er al enige tijd een grote ministrantenkring van 20 gemeenteleden (ook versterkt met jongeren) die 'echt om Ignaz

Enkele getallen met betrekking tot de gemeente Antwerpen

Aantal leden: 107
(65 vrouwen, 42 mannen)
Aantal particuliere verzendadressen voor belangstellenden:
in België: 108
in Nederland: 18

Voltrokken sacramenten in 2002 (tot 30 november):

Doop	9
Jeugdwijding	14
Huwelijk	1
Begravenis	8

heen staat', zoals hij zelf zegt, 'ook als klankbord.' Vijf keer per jaar heeft hij met hen een inhoudelijke bijeenkomst.

Met de musici wordt tweemaandelijks inhoudelijk en praktisch gewerkt.

'Kan ik U betrouwen?'

Vriendelijk, maar behoedzaam. Kun je dat van de Antwerpse gemeente zeggen? 'In zekere zin wel', reageert Ignaz. 'Toen we hier kwamen, werden we hartelijk ontvangen. Dan gebeurt er een tijd niets en wacht men af: blijft hij? Komt hij echt voor ons? Wie is hij echt? Of zoals de Vlaming zegt: kan ik U

betrouwen? Dat is een proces dat lang duurt.'

Hier kunnen we het mee eens zijn. Het is voor een buitenlander niet gemakkelijk om echt contact te krijgen met de Vlaamse volksziel. Je komt voor raadsels te staan, die echter opgelost kunnen worden als je maar geduld hebt en waarachtige interesse toont voor de rijke cultuur en de woelige en vaak dramatische geschiedenis; langzamerhand wordt dan duidelijk wat hier werkelijk leeft.

'En als ze je hier 'betrouwen', 'besluit Ignaz, 'dan sluiten ze je in hun hart, dan hoor je er bij en ben je hier thuis.'

Visie

‘Je zit echt in het brandpunt van de ontwikkelingen’

door Inica Loe

In het Adventsnummer (2002) van ‘In beweging’ heeft u kunnen lezen hoe Mart Breeveld bij zijn afscheid als landelijk voorzitter werd geïnterviewd. Er was toen geen gelegenheid zijn visie op het internationale werk aan bod te laten komen; hieronder volgt alsnog een verslag daarvan.

Kun je iets vertellen over de structuur van de wereldbeweging en jouw rol daarin?

‘Er is een Nederlandse stichting, de Stichting De Christengemeenschap (internationaal) die de juridische basis vormt van de Christengemeenschap als mondiaal kerkgenootschap. We noemen in de praktijk deze stichting ‘The Foundation’. Voor de Foundation zijn niet zo lang geleden nieuwe statuten aangenomen, daarin is bepaald dat de Council het leidende gremium van de wereldbeweging is geworden. Vroeger was dat de Kring van Zeven. De totaliteit van de Council, bestaande uit ongeveer 40 leden, wordt gevormd door de Kring van Zeven samen met Bewindsdragers en een aantal leken. Bewinds-

dragers zijn niet automatisch lid van de Council, alleen als ze daartoe zijn afgevaardigd door hun bewindsgebied. Het wereldlijke gedeelte van ons kerkgenootschap wordt geleid door de Council als geheel; de Kring van Zeven heeft het primaat op religieus gebied en vormt de leiding van het priestercorps. Ik zit namens de Council in het Executive Committee (EC), eigenlijk het dagelijks bestuur van de Council. We komen drie tot vier keer per jaar enkele dagen bijeen. Het EC telt vijf leden, drie leken en twee leden van de Kring van Zeven. Het EC legt verantwoording af aan de Council in een tweejaarlijks ritme. In de Council komen alle niet-religieuze zaken aan bod die regio-overschrijdend zijn en met de wereldbeweging te maken hebben. Daarnaast ook die wereldlijke vragen en problemen die niet regionaal opgelost kunnen worden.’

‘Concreet: moeten we nu wel of niet stichten in Italië? Want in Italië reizen al jaren enkele priesters rond, die samen een groep van ongeveer honderd mensen bedienen. Je kunt het natuurlijk vanuit het religieuze bekijken, dat doet de Kring van Zeven. Maar er is ook een gezichtspunt vanuit het wereldlijke: wat kost het, hoelang wil je dat initiatief ondersteunen, klopt de organisatiestructuur die ze

daar opzetten? Is er voldoende ondersteunende menskracht aanwezig? Toen ons kerkgenootschap in Japan gesticht werd, bestond aldaar de wens om te stichten zonder langdurige financiële steun vanuit de wereldbeweging, dus zoveel mogelijk met eigen verantwoordelijkheid en financiële inzet. Tot op de dag van vandaag lijkt dat te lukken, al pakken de donkere wolken zich wel samen. Wellicht komt er ondanks alle goede bedoelingen toch nog een vraag tot ondersteuning aan de wereldbeweging. Dan komt dat bij het EC ter tafel. Toen naar Litouwen een geestelijke werd uitgezonden was er heel duidelijk wel de wens (en de noodzaak) naar geldelijke ondersteuning vanuit het 'rijke Westen'. Dan wil de Foundation wel ondersteunen maar alleen als de priester daar echt wil leven als Litouwer onder de Litouwers, met de levensstandaard die daarbij hoort. Die toezegging is gekomen en dus wordt er vanuit de 'uitbreidingshulp' ondersteund met een jaarlijks lager wordende bijdrage. Ander voorbeeld: in Cali, Zuid-Amerika, leeft de wens om te komen tot kerkbouw. Bewindsdrager Maarten de Gans komt bij het EC met de vraag of hij in Europa een schenkingsactie kan beginnen. Dat proberen wij dan te coördineren, zodat niet Japan, Cali en Odessa allemaal tegelijk met schenkingsacties beginnen, want dan schiet het niet op. We zeggen ook wel eens: dat kan niet, dat moet je binnen je eigen bewindsgebied regelen; sommige regio's hebben snel de neiging om een zak met geld aan de wereldbeweging te vragen, bijvoorbeeld omdat ze geen behoorlijke oudedagsvoorziening hebben opgebouwd voor hun eigen geestelijken of omdat ze graag een stukje grond naast een kerk willen kopen om een huis op te bouwen. Pas als ze zelf de problemen niet meer kunnen oplossen of als de initiatieven te veelomvattend worden – denk bijvoorbeeld aan grote congressen – worden we er alsnog bij geroepen.'

'De Council komt één keer in de twee jaar bij elkaar. Dat is voldoende, mede om te ver-

mijden dat ze met veel te kleinschalige problemen bezig zijn. De Christengemeenschap is een hele Duitse beweging en je ziet dat de Duitse situatie op vergaderingen iedere keer weer de overhand neigt te krijgen. Dat sluipt dan zelfs de Council binnen, terwijl de Council zuiver strategisch moet werken en niet meer moet doen dan het EC opdrachten geven. Een voorbeeldje is de vraag van de Council aan het EC om uit te zoeken of het zinvol is om een wereldwijde persdienst of mediabureau in het leven te roepen. En zo ja, moet die dan offensief werken en erop uitgaan, of moet het een persdienst zijn die reactief werkt en alleen reageert in geval van nood? Daar kijken wij als EC naar, en komen vervolgens met een advies bij de Council. Een ander thema is bijvoorbeeld de verhuizing van de zetel van de beweging van Stuttgart naar Berlijn. Op dit moment concentreren zich vrijwel alle gremia in Stuttgart, maar Stuttgart heeft niet bepaald de uitstraling en impact van een wereldstad. De Kring van Zeven heeft al een tijd geleden de wens uitgesproken om te verhuizen naar Berlijn. Het advies werd gegeven dat pas op termijn te doen, de tijd leek er toen niet rijp voor. Dat heeft een jaar of drie, vier gesuidderd en toen is het opnieuw ter tafel gebracht en werd de mening van het EC gevraagd. De beweegredenen spraken ons aan, maar het moet budget-neutraal, want de wereldbeweging is financieel te zwak om daar eens een paar miljoen in te stoppen. Als we onze bezittingen in Stuttgart verkopen, moeten we daarmee de nieuwe mogelijkheden in Berlijn kunnen financieren.'

Wat vind je het leuke aan het werken in het EC en de Council?

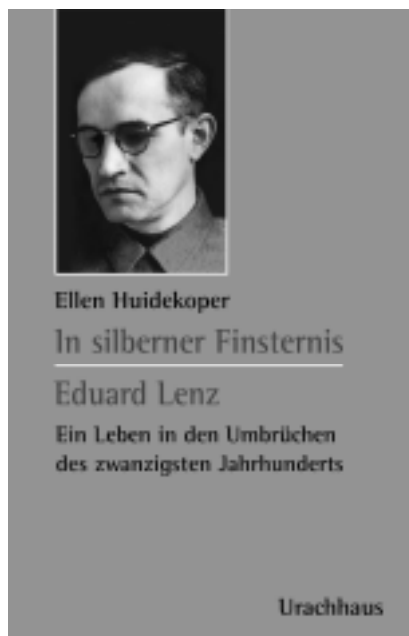
'Dat je echt in het brandpunt van de ontwikkelingen en de problemen zit. En het internationale spreekt me aan. Het is heel leuk om enerzijds het overzicht te hebben dat daarvoor nodig is, en aan de andere kant te weten hoe je een staf voor een kinderkamp in elkaar

draait, of een huis voor een geestelijke in Nederland moet kopen. Ik vind het een uitdaging om die praktische kennis te abstraheren naar een hoger niveau. Het leuke is dat het EC bestaat uit twee Nederlanders, twee Duitsers en een Zwitser. De Nederlanders brengen de beweeglijkheid binnen, de Duitsers de degelijkheid en de Zwitser, Hans Thaler is voorzitter en organiseert het perfect.

'Andere kwestie: het clashte op het seminarie in Stuttgart. Dat probleem kwam direct bij de Kring van Zeven terecht. Een commissie van onderzoek adviseerde o.a. meer diversiteit op seminariegebied. OK, zei de Kring van Zeven, dan proberen we twee seminaries te stichten, een in Duitsland en een in een Engelstalig gebied. Als EC hebben we ons toen even achter de oren gekrabd, want dat kost nogal wat, en bovendien wilde het bestaan van de seminarie eigenlijk niet meewerken. Begrijpelijk, want het is menselijk om je te verzetten tegen veranderingen; het is bovendien flink schrikken als je in één keer de helft van je studenten dreigt kwijt te raken. Als EC hebben we toen de organisatorische randvoorwaarden gedefinieerd en uitgevoerd. Daarnaast zijn we aan de slag gegaan met fondsvorming om de eerste nood te lenigen. Maar het eerste nieuwe seminarie in Hamburg en het bestaande moeten nog samengroeien en dat kost tijd, want er is over en weer helaas weinig warmte.'

'Nog een voorbeeld: Ongeveer anderhalf jaar geleden kreeg de Kring van Zeven een vraag voor 'een sociale cursus'. Dat gaan we doen, zeiden ze, en we sturen er drie mensen heen. EC, willen jullie dat betalen? Nee, zei het EC, niet een externe cursus waar drie belangrijke mensen heen gaan. Het moet iets worden waar velen wat aan hebben. Dus werden contouren vastgelegd en werd een marsroute uitgezet om in een dergelijke cursus te voorzien. Uiteindelijk is het een training sociale vaardigheden voor geestelijken geworden, met een pilot groep van ongeveer twin-

tig geestelijken. Drie leden van de Kring van Zeven naast bewindsdragers en geestelijken; zowel degenen die niets voelen voor zo'n training als zij die openstaan voor allerlei ontwikkelingen op dat vlak. En als je traint op een zo hoog mogelijk niveau dan kun je zorgen dat de hele organisatie er wat aan heeft; het kan dan langzaam verder sippelen. We heten wel een beweging tot religieuze vernieuwing, maar in onze organisatiestructuur kom je bij ons natuurlijk net zoveel oude krachten tegen als in andere organisaties. Onze vernieuwing zit in het religieuze, en dat moeten we behoeden. Beslist vernieuwend is ons bewindsgebied als het gaat om inkomensvorming. Ik kijk altijd weer met bewondering naar het principe van inkomen naar behoefte, zoals onze geestelijken in Nederland en België dat oefenen. Daar is mondiaal nog een wereld te winnen voor de geestelijken in ons kerkgenootschap want elders lopen zulke zaken beslist minder vlot. En wat mij betreft hoeft het niet bij geestelijken te blijven, wie start het eerste leken-initiatief om iets dergelijks te gaan proberen?'

door Lieke van der Ree

Het door Ellen Huidekoper geschreven boek: 'In silberner Finsternis. Eduard Lenz (1901-1944 – ein Leben in den Umbrüchen des zwanzigsten Jahrhunderts' verschijnt in april bij Verlag Urachhaus. In 'In Beweging advent 2002' hebben wij het vertaalde voorwoord kunnen lezen.

De manier waarop Ellen Huidekoper schrijft, beeldend en gedetailleerd, stelt de lezer in staat om zich niet alleen in de hoofdpersoon in te leven, maar ook in de grote ontwikkelingen van zijn tijd. Zo zien wij door de ogen van het kind Eduard de landelijke gemeenschap van zijn kindertijd, die nog door religieuze en sociale gebruiken bepaald wordt. Vervolgens krijgen wij een beeld van de industriestad waar hij een streng intellectuele

humanistische scholing krijgt. In de eerste wereldoorlog verliest Eduard twee broers, wat hem diep raakt. Op zoek naar nieuwe wegen sluit hij zich aan bij de vernieuwende jeugdbeweging 'die Wandervogel'.

Als 19-jarige ontdekt hij de antroposofie, evenals sommige van zijn vrienden uit de Wandervogel-tijd (zijn toekomstige vrouw Friedel Ganz en Wilhelm Kelber). Lenz komt in contact met Rudolf Steiner en maakt als 21-jarige deel uit van de jonge priesterkring bij de stichting van de Christengemeenschap. De jonge Antroposofische Vereniging en de nog jongere Christengemeenschap hebben het niet gemakkelijk. In 1923 maant Steiner: 'Wij moeten bijeen blijven, wij moeten ons leven meditatief verdiepen, we hebben nog maar weinig tijd voordat het te laat is. We moeten samen een innig hechte band vormen voordat de duisternis over ons komt. U zult de komende tijd veel moeten lijden.'

Ook de jonge Eduard Lenz heeft het moeilijk. Hij kampt met tegenwerking, ziekte en depressiviteit en moet de grote problemen die tussen de twee Wereldoorlogen in Duitsland spelen zoals de inflatie, werkloosheid en de opkomende dictatuur het hoofd bieden. Als lezer van deze biografie kunnen wij echter meebeleven hoe hieraan een dieper geloof ontworsteld wordt, een grotere scheppende kracht en een verdiept inzicht in karma en lot. Eduard Lenz vindt uiteindelijk de levensmoed die hij tijdens zijn verdere leven zo hard nodig zal hebben.

Langzaam maar zeker ontwikkelt Lenz zich tot een begaafd spreker voor groot publiek. Hij snijdt voortdurend thema's aan die de diepere zin van de tijdsproblemen raken. Hij maant zijn collega-geestelijken om de maatschappelijke en politieke situatie in Europa beter proberen te begrijpen en hieraan een diepere geloofskracht te ontwikkelen. Daarbij waarschuwt hij voor een wereldvreemd idealisme.

Lenz beleeft sterk het apokalyptische karakter van zijn tijd. Hij ziet parallellen tussen de tegenkrachten die Christus 2000 jaar geleden wilden vernietigen en de krachten die in de 20e eeuw werken. In publicaties en voordrachten blijft hij erop wijzen dat deze tegenkrachten doorgrond moeten worden en zo bezag hij ook de extreem-rechtse en extreem-linkse politieke stromingen van zijn tijd. In deze strijd moet de mens zijn met Christus verbonden vrijheid ontwikkelen.

Lenz kende de tegenkrachten in zichzelf en ontwikkelde hieraan het vermogen om in voor iedereen begrijpelijke taal licht in de duisternis te brengen.

In 1934 worden Lenz' keelproblemen zo ernstig dat hij zich geheel uit het werk moet terugtrekken. Terwijl hij zijn zware ziekte en de ellende van zijn tijd leert te aanvaarden en uit te houden, vernieuwt zijn innerlijk leven zich. Door zijn innerlijke houding geeft hij een antwoord op het nationaal-socialisme, dat juist door machtsuitoefening alles wat niet aan het ideaalbeeld beantwoordt, veroordeelt en vernietigt en de individualiteit van de mens aan banden legt.

Vanaf 1937 is Lenz zover hersteld dat hij voordrachten kan houden waarin hij de fascinatie van de Nazigedachten wil doorbreken. Tegenover het begrip 'das dritte Reich' zet hij 'Das kommen des Reiches Gottes.' Tijdens deze jaren krijgt Lenz de belangrijke rol toebedeeld om samen met o.a. Friedrich Rittelmeyer te onderhandelen met de Geheime Staatspolizei wanneer er weer een verbod van de Christengemeenschap dreigt. In 1936 wordt de dreiging afgewend, maar in 1939 is de toestand weer penibel. De boodschap van de Gestapo is, dat de Christengemeenschap medewerking zal krijgen wanneer de Joden uit de kerk zullen worden geweerd. Lenz antwoordt dat hiervan geen sprake kan zijn, omdat voor God alle mensen gelijk zijn. Dat de Christengemeenschap vervolgens toch nog een kans krijgt, is te danken aan het feit dat de geestelijken een lijst met hun namen, adressen en telefoonnummers aan de Gesta-

po geven zodat de 'verantwoordelijken' van de beweging direct te vinden zullen zijn. Hier zien wij een levensthema van Lenz: niet vluchten, maar innerlijk werkend de uiterlijke omstandigheden ondergaan. Lenz ontwikkelt steeds sterkere sociale kwaliteiten, zijn inlevingsvermogen wordt alom gewaardeerd. Deze sociale rol ziet hij ook voor de gemeenten van de Christengemeenschap. Hij zegt: 'De gemeente wordt behalve door leden en geestelijken nog bepaald door een derde factor: de buitenwereld. Pas in de ontmoeting met haar krijgt de gemeente haar karakter. Omdat de gemeente hier haar eigen opgave heeft, zullen de priesters haar veel zelfstandiger moeten maken dan nu de gewoonte is. Zo'n gemeente is niet alleen de plaats waar het religieuze leven onder en voor elkaar verzorgd wordt, maar veel meer de sociale basis waardoor dit leven de wereld in kan stromen.'

In juni 1941 wordt Eduard Lenz na een voordracht over 'Pinksteren' (voor 1500 toehoorders) gevangen genomen. Tijdens de volgende dagen moet de gehele priesterkring zich bij de Gestapo melden, het werk van de Christengemeenschap wordt definitief verboden.

Na twee maanden wordt Eduard Lenz vrij gelaten en gaat werken in een papierfabriek. Enige tijd later dreigt de Gestapo hem gevangen te nemen. Om te voorkomen dat hij naar het concentratiekamp zal worden getransporteerd meldt Lenz zich bij de Wehrmacht. Zijn vrouw stelt nog voor dat hij zou kunnen proberen om zich te laten afkeuren, maar Lenz wil daar niet op ingaan. Hij wil zich niet onttrekken aan de dingen waaronder de meeste van zijn landgenoten lijden. 2,5 Jaar werkt hij dan op een secretariaat en leert de monotonie van dit werk en de sfeer van de oorlog kennen. 's Avonds probeert hij zijn geestelijk werk nog te doen, maar uiteindelijk worden de omstandigheden zo zwaar, dat zelfs het werk aan het Matthëus evangelie hem niet meer lukt.

Terwijl Lenz' legerenheid heen en weer trekt

tussen Oost- en West-Europa zien we bij Lenz een steeds grotere overgave aan zijn lot, de oorlog wordt voortdurend grimmiger en ook hij moet uiteindelijk achter het afweergeschut de dood onder ogen zien. Smartelijk is het voor hem om alles te zien ondergaan wat hem waardevol is, smartelijk is het voor hem om gescheiden te zijn van zijn Friedel en zijn kinderen. Voor ons als Nederlanders is het belangrijk om te lezen hoe Ellen Huidekoper uitlegt dat Lenz, als anti-nazi zich inzet voor een vrij Europa waarbij hij het Bolsjewisme als een enorme dreiging ervaart. Ook krijgen wij meer begrip voor de Duitse burgerbevolking die in vele steden zo hevig gebombardeerd werd, dat bij herhaling tienduizenden onschuldige slachtoffers vielen. Bij het bombardement op Dresden in februari 1945 komen ook de beide dochters van Lenz om. Het is aangrijpend om te lezen hoe Lenz in het gebombardeerde Dresden rondgaat, door leed getekend, maar liefde en Godsverbondenheid uitstralend. Toch moet Lenz weer naar zijn legereenheid terug. Er volgt een bittere strijd in Oost-Europa en Lenz wordt krijgsgevangen gemaakt door de Russen. Na een onvoorstelbaar ellendige tocht naar Siberië wordt hij in een strafkamp bij een kolennij samen met Russische gevangenen uitgehongerd, geslagen en afgebeeld tot stervens toe.

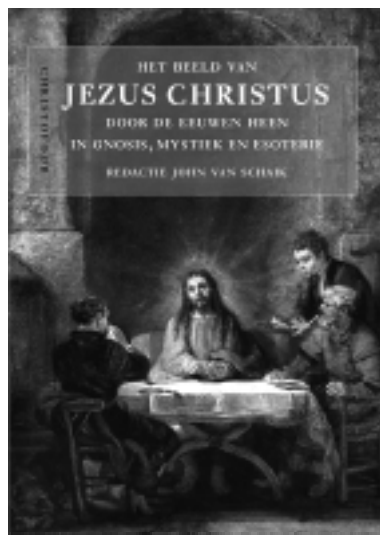
Soms worden stervende krijgsgevangenen op de trein terug naar Duitsland gezet. De meeste van hen overlijden onderweg, zo ook Eduard Lenz op 8 november 1945 tussen Nowosibirsk en Omsk. Een kameraad kan dit bericht nog aan Friedel doorgeven.

Eduard Lenz *sprak* niet alleen over de krachten die de geboorte van een hogere mens tegenwerken, hij *ontmoette* ze tot in hun essentie. Maar hierdoor ontstond in hem een nieuwe werkelijkheid. Angst werd omgevormd tot innerlijke rust, eenzaamheid en ontbering werden tot een troostende liefdevolle verbondenheid met God en mensen.

Niet alleen uit geschiedkundig oogpunt, maar

ook omdat veel thema's die worden aangesneden nog hoogst actueel zijn, zou ik het lezen van dit boek van harte willen aanbevelen.

N.B. Naar aanleiding van dit boek houdt Bastiaan Baan op vrijdag 13 juni a.s., om 20.00 uur, in de Rafaelzaal (achteringang van Zonnehuis Stenia in Zeist, Van Renesselaan, tegenover de brandweer) een lezing: 'Inwijdingsmotieven in het levenswerk van Eduard Lenz', terwijl op die avond ook Ellen Huidekoper iets zal vertellen over het werk aan deze biografie.

Het beeld van Jezus Christus door de eeuwen heen in gnosis, mystiek en esoterie

John van Schaik (redactie)
Uitgever Christofoor

door Feike Weeda, eerste jaars seminarist in Hamburg

De verzameling bijdragen in het bovenstaande boek is de schriftelijke weergave van lezingen, gehouden op de zomerconferentie van het Origenes-Instituut in 2001. Het is een zeer geschikt boek geworden als inleiding op het theologische onderwerp Christus: geschreven voor wie deze taal wat beter wilt leren kennen, maar ook concrete informatie zoekt. Ook voor mij, die het vroege christendom en de moderne gedetailleerde uitwerkingen redelijk kent, is het een heerlijke aanvulling en horizonverbreding. Het boek spreekt in een taal die tussen geschreven en gesproken woord ligt en levendig en duidelijk is.

De titel spreekt over 'beelden'. Het gaat hier niet om portretten, maar om denkbeelden en belevingsbeelden van Christus in de genoemde stromingen door de tijd heen. Vragen die ik mij naar aanleiding van dit boek gesteld heb gaan over de verhouding tussen de verschillende mogelijke opvattingen en de Christengemeenschap. Hoe verhouden deze benaderingen zich tot de beelden omtrent Christus, zoals ik die in de sacramenten hoor en beleef? Hoe kan ik in de talen van deze verschillende benaderingen spreken over wat mijn beeld van Christus is? Wij zijn in de Christengemeenschap misschien niet zulke grage praters als het over Christuservaringen en -beelden gaat, toch is juist het onderwerp 'Christus', en breder: 'Triniteit', van wezenlijk belang voor ons bestaansrecht als kerk in het algemeen en als kerk in de 21e eeuw. Een theologie van de Christengemeenschap bestaat niet, dat hoeft naast de sacramenten ook niet. Dat betekent echter niet dat jij en ik niet spreken kunnen over hoe wij Christus ervaren, hoe de sacramenten ons op bepaalde wegen en aspecten van deze ontmoeting begeleiden.

Een paar vragen: Jacob Slavenburg spreekt aan het einde van zijn bijdrage de stelling uit: 'De nieuwe tijd vraagt niet om oude dogma's en zeker niet om nieuwe leerstellingen. ... we dienen ons te onthechten van alle beelden, ook die ons lange tijd lief waren.' Dit is een

uitspraak die nogal wat vragen oproept, maar ook enthousiasmeert. Dit criterium van de actuele taal is natuurlijk belangrijk voor de ontmoeting met hen die deze taal spreken. Wie van ons draagt echter ook niet de oudere talen van het christendom met zich mee? Deze uitspraak van Slavenburg geeft een grens aan, waarbuiten niet gedacht mag worden. Juist dat is de inhoud van het woord dogma in zijn negatieve klank. Tegenwoordig wordt onder het woord dogma eerder iets verstaan als een eigentijdse positiebepaling die een verbindende functie heeft in een geloofsgemeenschap: uitspraken waarin mensen elkaar vinden kunnen. Het is voor mij een open vraag hoe en waar de ons gegeven liturgische teksten de mens die wil weten een antwoord geven (met als uiterste het oude dogmabegrip) en anderzijds een eigentijdse zoekopdracht geven (tot aan 'met een kluitje in het riet').

Belangrijk in het thema van de wederkomst van Christus en de huidige Christuservaringen is de volgende waarneming: de nabereiding is (relatief) belangrijker geworden dan de voorbereiding op het ervaren van Christus. Dit stelde mij de prangende vraag naar het hoe van mijn nabereiding van de communie, een belangrijk onderwerp, zeker voor hen die niet vaak naar de mensenwijdingsdienst kunnen gaan en lange bogen moeten spannen of voor filiaalgemeenten, die niet met ideale ritmes te maken hebben.

Het is een boek met het bekende dikkere papier, stevig gebonden en voorzien van prachtige platen; het soort boek dat tegen een stootje kan en dat je mee kan nemen op een lange treinreis, eventueel met een elastiek eromheen om je papertjes met aantekeningen en vragen bij elkaar te houden.
